

nexe 1

Batxillerat

Valencià: llengua i literatura

1 COMENTARI DE TEXT (TEORIA)**Temps de conquesta**

Mentre observava el que feien els nouvinguts, vaig sentir que algú m'agafava pel darrere, pels braços. A penes em vaig girar que vaig veure Benet, l'escrivà que havia conegut abans d'embarcar en direcció a les Mallorques i a qui no havia vist des de feia més de quatre anys.

–Tu ets el fill del ferrer! –exclamà.

- 5 Benet vestia un gipó de màniga llarga que li venia per davall dels genolls, unes calces que em van semblar de llana i un calcer estrany que li venia per mitjan cama. A més, duia un cinturó de cuir molt ample del qual penjava la beina d'una daga. Com que em vaig quedar bocabadat en veure'l em preguntà si el reconeixia.

–Sí. Tu ets Benet.

- 10 De seguida, m'agafà pels muscles i m'espentà en direcció a la tenda en la qual el rei i els senyors estaven reunits. En arribar a una vintena de passos, em confessà:

–He d'estar ben a prop del rei per si de cas em necessita.

Després, seguérem al terra i em referí que no havia deixat de servir el rei des de l'estada a les Mallorques i, pel temps, s'havia convertit en un dels seus escriptors més importants. Quan em preguntà

- 15 què havia fet jo durant aquells anys, li vaig contestar amb una pregunta:

–Saps si anem en contra dels sarraïns?

Aleshores, Benet mirà a l'un costat i a l'altre, s'arrossegà fent culades al meu costat i xiuxiuejà:

–T'ho diré si promets no obrir la boca encara que et caiga damunt tot el foc de l'infern.

–T'ho prometo.

- 20 Em contà que el rei havia fet una crida feia temps entre la gent fidel i més acostada a la seua persona perquè un senyor anomenat Balasc d'Alagó i uns altres aragonesos havien entrat en un poble dels sarraïns que es deia Morella sense el seu permís. Aleshores, en Jaume havia decidit atacar un castell molt ben bastit que tenia per nom Ares per tal de tallar de soca-rel la gosadia d'aquell aragonès, perquè Ares quedava al migjorn de Morella i, qui volguera seguir atacant els sarraïns,
- 25 havia de passar per aquell castell.

ENRIC LLUCH. *Temps de conquesta* (adaptació)

LECTURA EN VEU ALTA

- La lectura en veu alta és la reproducció oral d'un escrit. És una activitat complexa no només perquè el lector és receptor i emissor alhora, sinó també perquè hi intervenen diversos elements de l'oralitat; però l'escriptura només en reproduceix tres:

- a) els **fonemes**, que reproduïm per mitjà de les lletres;
- b) les **síl·labes tòniques** de les paraules, que marquem amb els signes d'accentuació;
- c) i les **pauses**, que assenyallem amb els signes de puntuació.

La propietat del discurs que regula la pronúncia correcta d'aquests elements és la **prosòdia**.

- Les altres tres propietats del discurs no es veuen reflectides en el text (excepte el signe d'interrogació i el d'exclamació), de manera que és el lector el que les ha d'interpretar d'acord amb el tipus de text que llig i amb l'efecte que vol aconseguir en el receptor:

- a) l'**entonació**, que és la modulació dels tons de la veu, els quals poden ser aguts o greus;
- b) la **intensitat**, que és la modulació del volum de la veu, el qual pot ser alt o baix;
- c) i el **ritme**, que és la impressió de la velocitat de lectura, la qual pot ser ràpida o lenta.

1 Llig en veu alta el fragment que Benet xiuxiueja a Guillem tenint en compte:

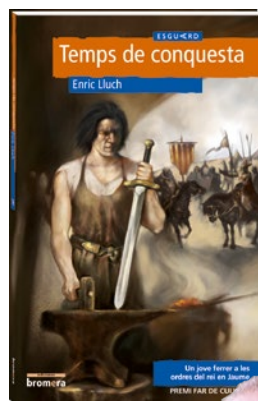
- a) la **prosòdia**: *t'ho* (es pronuncia *teu*), *foc* (o oberta) i *infern* (e oberta);
- b) i la **intensitat**: com que és un xiu-xiu, el volum és baix, però el receptor ho ha de sentir.

2 Llig en veu alta el fragment en què Benet reconeix a Guillem tenint en compte:

- a) la **intensitat**: ha de ser forta quan Benet exclama, però normal quan parla el narrador;
- b) i l'**entonació**: ha de ser aguda quan s'exclama Benet i normal quan parla el narrador.

Temps de conquesta és una novel·la històrica sobre la conquesta de Mallorca i València per part de la Corona d'Aragó. El protagonista és Guillem, un jove que segueix el rei Jaume I en les diferents campanyes bèl·liques per terres d'al-Àndalus. L'autor és Enric Lluch, nascut a Algemesí el 1949, i amb aquest llibre va obtenir el Premi de Novel·la Històrica Juvenil Far de Cullera l'any 2007.

«Tot text és susceptible de ser reduït a la meitat.»

SERGI PÀMIES

COHERÈNCIA (I): EL RESUM

Resumir un text implica saber **identificar la idea principal** que transmet, com també les idees secundàries que hi apareixen. Per això, és una tècnica de treball relacionada amb la **coherència**. Resumir suposa una activitat que combina la lectura i l'escriptura. Primer cal llegir el text i extraure'n les idees bàsiques; després, cal redactar un text nou a partir de l'anterior. Amb paraules diferents, cal expressar la mateixa idea principal i, en funció de la llargària del resum, una o més idees secundàries.

Els passos que hem de seguir per a fer un resum són els següents:

- Primer de tot cal fer una **primera lectura** en què entenguem de què va l'escrit, quin tema tracta. Convé que no ens aturem en detalls ni en paraules que no sabem què volen dir, ja que no ens impedeixen entendre l'escrit en general.
- A continuació hem d'**extraure les idees més rellevants** del text, és a dir, separar el gra de la palla. Per a aconseguir això, convé que fem una **segona lectura paràgraf a paràgraf**, perquè cada paràgraf o grup de paràgrafs desenvolupa una idea independent. Ens ajudarà molt tenir en compte la tipologia textual, ja que ens adonarem de quina manera prototípica s'estructura la informació i quina mena de dades convé destacar. Encara que podem fer aquest pas de cap, és molt millor que el fem escrit en forma d'esborrany. Així, podem esquematitzar les idees principals, que redactarem de forma sintètica amb les nostres pròpies paraules, sense copiar les del text. Si el text conté diàlegs, no els reproduïrem directament; de la mateixa manera, no farem nostres les opinions del narrador o de l'autor, sinó que direm: «d'acord amb l'autor...» o «segons l'autor...».
- Finalment cal redactar el **resum definitiu**, que consistirà en un text curt en el qual concentrem les oracions que hem esbossat en el pas anterior. El resum ha d'arreglar de forma concisa la substància de tot el text original.

El text de *Temps de conquesta* es podria **sintetitzar** en les idees següents:

- ▶ El narrador es troba amb Benet al cap de molt de temps sense veure's.
- ▶ Benet li confessa que ha d'estar prop del monarca, ja que s'ha convertit en un dels seus escriptors principals.
- ▶ El narrador pregunta a Benet si hi ha una campanya militar contra els àrabs.
- ▶ Benet li confessa un secret.
- ▶ Un noble aragonès, Balasc d'Alagó, ha atacat Morella sense el permís del rei. Per a bloquejar-li el pas, el rei conquereix Ares, una plaça forta necessària per a seguir avançant cap al sud.

El **resum definitiu** podria ser el següent:

El narrador es troba amb Benet al cap de molt de temps sense veure's. Benet s'ha convertit en un dels principals escriptors del rei, i per això sempre hi està ben a prop. El narrador aprofita aquesta proximitat per a preguntar-li si és veritat que hi ha una campanya militar contra els àrabs i Benet li explica, de manera secreta, que un noble aragonès, Balasc d'Alagó, n'havia començat una pel seu compte i havia conquerit Morella. Però davant d'això, el rei havia pres Ares, una plaça forta necessària per a seguir avançant cap al sud.

COMPREENSIÓ

- En quin segle creus que passa aquesta història? Justifica-ho amb dos arguments.
- Qui conta la història, en quina persona i en quin temps? I a què es dedicava son pare?
- Com es diuen els dos personatges? Hi ha confiança entre ells? Com ho saps?
- Quina paraula del text és sinònima d'*admirat*? Qui ho està i per què?
- Quin personatge va armat? Quina arma duu? Per què?
- Quin era l'ofici de Benet? En què consistia? És un ofici comú o privilegiat? Per què?
- Quina paraula del text és sinònima d'*atreuiment*? A qui se li atribueix i per quin motiu?
- A qui es deu la conquesta de Morella i la d'Ares? Explica l'estratègia del rei.

CLASSES DE TEXTOS: LES TIPOLOGIES TEXTUALS

Les paraules es combinen per a formar frases i oracions. Les oracions es combinen entre elles per a formar un **text**. Qualsevol text s'elabora en relació amb un **context**, és a dir, amb un conjunt d'elements socials que caracteritzen la situació comunicativa (persones que hi prenen part, en quin lloc i en quin moment, etc.).

Classifiquem els textos en diferents tipologies textuals, que es defineixen per la **intenció de l'emissor**:

Tipologies textuals	
Textos narratius	Contar fets que han succeït en el temps.
Textos argumentatius	Expressar raons a favor o en contra d'una idea.
Textos descriptius	Dir com és una persona, un lloc o una cosa.
Textos expositius	Explicar què és una cosa atenent a les seues característiques objectives.
Textos conversacionals	Establir un diàleg amb una persona o més.
Textos instructius	Transmetre regles, recomanacions o instruccions.
Textos predictius	Anunciar situacions que es produiran en el futur.
Textos retòrics	Elaborar el llenguatge amb la voluntat de crear efectes estètics.

És molt difícil trobar exemples de textos purs. És a dir, **en un text sol aparèixer més d'una tipologia textual**, però sempre n'hi ha una que predomina sobre la resta. Així, si volem dir per quina raó ens agrada més el mar o la muntanya, podem introduir descripcions o narracions, però la tipologia dominant serà l'argumentació: el nostre objectiu serà donar motius a favor o en contra d'una idea principal.

En el text de *Temps de conquesta* predomina la **narració**, perquè l'objectiu de l'emissor és contar una sèrie de fets que van passar en el temps, els més importants dels quals apareixen en el resum que has llegit en la pàgina anterior. Fixa't que la narració està plena de verbs que expressen accions (*observar, sentir, agafar, contar*, etc.), cosa que ens permet saber què fan els personatges i quins esdeveniments fan avançar la història.

En aquest fragment també hi ha un exemple de text conversacional, un **diàleg** en què Guillem parla amb l'escrivà Benet. Tipogràficament, està indicat amb guions (–). A més a més, els personatges parlen ara l'un ara l'altre i usen verbs i pronoms de segona persona (*tu ets, t'ho promets*, etc). El diàleg s'insereix en la narració gràcies a l'ús de verbs que expressen com parlen els personatges (*exclamar, contestar, preguntar, xiuxiuejar, confessar, contar*, etc.). Mostrar directament les paraules dels personatges és un recurs que dóna agilitat a la narració, que li aporta sensació de vida, com si les coses passaren *en directe*.

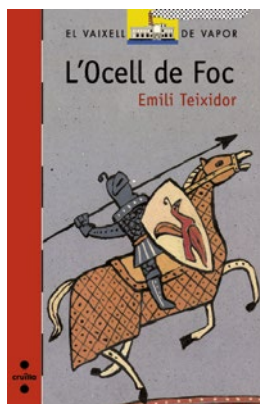
D'altra banda, en el fragment de *Temps de conquesta* trobem un exemple de text descriptiu. La **descripció** es troba en el tercer paràgraf i té com a objectiu explicar com vist Benet. Fixa't que la descripció va d'allò més gran a allò més menut: gipó, calcer, cinturó i daga. També cal destacar que s'usen paraules molt concretes per a definir cada peça de roba (*gipó, calces, calcer, cinturó, beina, daga*) i que se'ns diu la mida (*màniga llarga, li venia per mitjan cama, cinturó molt ample*) i el material (*de llana, de cuir*) d'aquests objectes. La descripció s'insereix en la narració després de la primera intervenció oral de Benet, amb l'objectiu que el narrador compregui que Guillem es queda «bocabadat» en veure que l'escrivà ha prosperat i vist com una persona important, cosa que es confirma quan diu que acompanya el rei de prop. Les descripcions demanen que el lector es fixe en elements molt concrets i per això solen alentir el ritme de la narració en la qual apareixen.

EXPRESSIÓ

- 1 Redacta un text argumentatiu breu en què justifiques la modalitat que has triat en el Batxillerat.
- 2 Torna a llegir el text de *Temps de conquesta*. En acabant, redacta un text narratiu breu en què expliques quins van ser els fets principals de la conquesta del Regne de València.

L'Ocell de Foc és una novel·la d'aventures que gira al voltant de les intrigues dinàstiques que envolten la infància del rei Jaume I. A través de les peripècies per què passa el protagonista, de nom poètic, anem coneixent les característiques del món feudal: la vida i l'ofici dels trobadors i els joglars, la guerra dels càtars, la manera com vivien els senyors feudals als castells, els tornejos, les justes poètiques, l'ideal d'amor del cavaller, els diferents oficis de l'època, la vida dels monjos al monestir, etc. Aquest llibre, publicat l'any 1969, és el més llegit d'Emili Teixidor (Roda de Ter, 1933).

2 COMENTARI DE TEXT (PRÀCTICA)

L'Ocell de Foc

Un gran corn que sonava a la torre més alta del castell, i que podia ser oït des de més d'una llengua, em féu adonar que la festa començava. La gent, satisfeta de menjar i beure, corrien cap a l'esplanada per trobar un bon lloc. [...]

Ara tocaven les trompetes i els timbals, i uns soldats apartaven la gent perquè pogués passar un sumptuós seguici que marxava cap a l'estrada i els setials. Uns altres soldats, acompanyats de criats i jutges de camp, situaven el públic al davant de l'estrada, els cavallers a la dreta i els joglars a l'esquerra, mentre sortien pel pont llevadís cent patges i escuders a peu, tot cantant cançons provençals, que encapçalaven el seguici. Després seguia el munter major amb els mossos de la cacera, que portaven llebrers de Bretanya i cans de presa, i els falconers, que portaven posats a l'avantbraç ben enguantat de cuir falcons perdiguers, esparvers i falcons petits, amb el cap tapat amb una cucurutxa. [...] I finalment el vescomte de Peguera, a cavall, amb una armadura tota negra i l'espasa desembeinada a la mà, enmig de la vescomtessa i de la seva filla Carmesina, el cap ple de flors les dues i amb vestits blaus com unes princeses, sobre cavalls dòcils. I flautistes, timbalers i trompeters que tancaven el seguici.

Quan tothom s'hagué col·locat, es féu un gran silenci. El gran corn tornà a sonar, i el vescomte, dret davant del seu setial, parlà:

—Començarem per les cançons mentre esperem un cavaller conegut amb el nom de Cavaller Deshabitat, al qual jo he fet enviar una lletra de batalla en què el desafiï a entrar en camp clos i a combatre a tota ultrança, cos per cos, amb armes defensives i ofensives. Jo vull creure, pel seu honor, que acudirà a la cita. Mentrestant, que comenci el concurs de joglars.

Sortírem al mig del camp tots els joglars, amb llaüts, flautes o rabells. Érem uns vint-i-cinc, i quan el jurat ens hagué escoltat a tots, decidí que ens quedéssim al reng només quatre, jo el més jove, perquè el guanyador havia de ser un de nosaltres.

Uns trobadors, senyors molt alts, ens proposaren jocs poètics, que nosaltres havíem de re-

soldre. Les nostres cançons els havien agradat molt, i en saber que n'érem els autors nosaltres mateixos, volgueren provar fins on ens arribava l'enginy. [...]

Cerverí de Girona proposà que cada un fes el vers més difícil que pogués trobar, i l'autor d'aquell que ningú no es veiés amb cor de desxifrar seria proclamat guanyador. La meua obra fou la guanyadora perquè ningú no va saber veure què deia. Feia així:

*Quiflimin doflomoloflor,
l'aflamamoflor!*

Que volia dir, en forma breu, una cosa ben senzilla:

*Quin dolor,
l'amor!*

Però el vaig fer estrany, ficant-hi entre síllaba i síllaba les consonants *fl* i *m* seguides de la vocal de la síllaba original, i deixant solta al final la darrera lletra de cada paraula. Així, *quin* donava *qui-fli-mi-n*, *do-lo-r* es transformava en *do-flo-mo-lo-flo-mo-r* i *l'a-mo-r* era *l'a-fla-ma-mo-flo-mo-r*.

El públic cridava d'alegria. Els tres companys perdedors van felicitar-me, i els altres també. Els trobadors que ens havien jutjat m'abraçaven. El vescomte, la vescomtessa i la seva filla em van fer pujar a l'estrada perquè em volien conèixer.

—Com et dius? Qui t'ha ensenyat tan bé?

I jo, sense pensar en altra cosa que en el meu triomf, atordit per les aclamacions, vaig contestar:

—Sóc l'Ocell de Foc, i els meus mestres han estat el Cec de Cabrera i un monjo del Monestir de Sant Fruitós que es diu Berenguer de Foix, però no és segur perquè fa temps...

De sobte vaig adonar-me que tots em miraven espantats, els ulls del vescomte s'havien encès d'ira, la seva muller abaixava el cap, i només Carmesina somreia plàcidament, com si per ella no fos cap sorpresa el que acabava d'escoltar.

EMILI TEIXIDOR.
L'Ocell de Foc

